

INTEGER HANDELEN

EEN ETHISCHE REFLECTIE OP HET POLITIEKE HANDELEN

door: Piet Ronnes, theoloog /ethicus

Het is bekend dat een politicus meestal niet genoeg kan krijgen van publiciteit: hij wil zijn dadendrang en vooral de beoogde effecten voor het voetlicht plaatsen, en de wereld uitvoerig kond doen van de positieve resultaten van zijn inspanning. Hij gebruikt daarbij allerlei middelen, in de hoop op die manier een groot publiek te bereiken.

Toch denk ik dat vele politici - en hun partijgenoten en kiezers - niet graag in de belangstelling zouden staan zoals nu gebeurt met Kohl in Duitsland en Peper in ons land. Op het moment dat ik dit schrijf is niet duidelijk of zij [ernstige] fouten hebben gemaakt, dus daarover kan ik niets zeggen. Maar zeker is dat de wijze waarop zij langdurig in het nieuws zijn hen minstens in een weinig positief daglicht plaatst. Ik zou willen zeggen dat aan hun imago wat het persoonlijk gedrag en houding betreft zeer grote schade wordt toegebracht.

Wat heeft dit te maken met ethiek? Of met integriteit? Alles, zo zal ik proberen aan te geven. En ook wil ik duidelijk maken dat politici mensen zijn en daarom in hun handelen net zo trouw, betrouwbaar en te vertrouwen zijn als elk ander mens. Maar ook het tegendeel is waar: ook zij kunnen in dezelfde fouten als iedereen vallen. Misschien is dat in hun geval nog wel ernstiger. Een politiek bestuurder heeft bv. een grote verantwoordelijkheid vanuit zijn positie als gekozene; hij functioneert op basis van vertrouwen, en derhalve is zijn positie zeer kwetsbaar. Aan hem zal bovendien nog de voorbeeldfunctie worden toegeschreven.

Dat zijn ernstige zaken te noemen. Waarom zeg ik dit hier allemaal?

Ethiek gaat over jezelf, over je doen en laten, en in het bijzonder over de motieven die leiden tot het maken van een bepaalde keuze. Waarom gekozen wordt vóór het een en/of tégen het ander zal bepaald worden door de afweging van de argumenten. En ook al wordt dat een politieke afweging genoemd: er zal een argumentatie aan voorafgaan. En deze argumentatie - bepalend voor een keuze - laat zien óf en in welke mate sprake is van 'zuiver' handelen, van 'eerlijk' handelen, van zorgvuldigheid, openheid en betrouwbaarheid, en dus van integer of niet integer handelen.

Misschien verduidelijkt de betekenis van het woord 'integer' wel iets; het is een latijns woord waarvan de betekenis is: heel, af, volmaakt, ongeschonden, gaaf. Integriteit is te vertalen met 'heelheid' en staat voor ongeschonden of heel zijn, niet gekwetst.

Integer handelen staat voor: in mijn handelen wil ik ten opzichte van anderen *heel blijven*, d.w.z. open zijn, eerlijk, handelen uit overtuiging, zonder vooroordeel of veroordeling. Maar ook staat het voor: in mijn handelen wil ik de ander *heel laten*, dat is: de ander niet bejegenen met verkeerde bedoelingen, niet willen krenken in zijn diepste zijn, niet bedonderen of omkopen. Maar ook, zou je kunnen zeggen: niet proberen te overtuigen met oneerlijke of valse argumenten.

Integer handelen zegt altijd iets van je grondhouding, je eigen innerlijke diepste overtuiging.

In het politieke handelen is dat niet anders. Of wat genuanceerder gezegd: volgens mij hoort het daar ook zo te zijn. De politicus - in dit artikel een verzamelnaam voor mensen die als partijlid, raadslid of bestuurder - is iemand die voortdurend voor bestuurlijke keuzes staat. Hij dient afwegingen te maken op grond van enerzijds het vastgestelde partij- en verkiezingsprogramma en - wie het betreft - ook het collegeprogramma, en anderzijds zijn persoonlijke inschatting, keuze en 'waardering' van de situatie. Hier zijn aan de orde de 'normen en waarden'. En deze zijn in beide aspecten, zo u wilt in beide partijen te vinden, nl. in zowel het programma van de partij als in de persoonlijke keuze op grond van de eigen verantwoordelijkheid. Het is ook voor een politicus, denk ik, niet zo dat er dogma's zijn: vaststaande regels, erkende normen en waarden die te allen tijde overal voor iedereen geldend zijn. De norm dient in de concrete situatie toegepast te worden. Elke situatie zal om een eigen afweging vragen, om het maken van een keuze op grond van weldoordachte argumenten. Zijn argumenten haalt en zoekt de politicus in zijn omgeving, d.w.z. vanuit zijn opvoeding en eventueel in studie, bij zijn kollega's, bij het partij kader met zijn vergaderingen, bij het bestuur, bij zijn vrienden, in literatuur, bij zijn huisgenoten, van t.v.en pers, kortom bij die mensen en bij die gelegenheden waar hij zijn menszijn beleeft en vorm geeft. Het hoeft geen betoog dat wettelijke kaders altijd een richtsnoer zijn, en voor iedereen.

In dit verband is het goed hierbij te bedenken - of je af te vragen - dat er afgeweken kan worden van vastgestelde regels, procedures of programmapunten, of van algemeen aanvaarde normen en waarden. De individuele situatie kan een afweging vragen die tot een besluit leidt anders dan 'gewoon'. De motivatie van de politicus in die situatie en het verband met de algemene regels is doorslaggevend. Dat is volgens mij correct, oirbaar en zeer legitiem.

Volgens mij is het dat niet wanneer de politicus afwegingen maakt op grond van gelegenhedsargumenten om politiek gewin te behalen. Bekend is bv. het doen van verkiezingsbeloften die onuitvoerbaar zijn of dat zeker zullen blijken. Of: een standpunt innemen waar je niet achter staat maar waarmee de coalitie gered wordt. Een politicus beschikt over veel informatie: hij dient zich af te vragen of hij die gebruikt voor het beoogde doel, nl. het algemeen belang, of voor andere belangen, nl. zijn partij, zijn vrienden of zijn familie, of misschien zichzelf. En soms ook ten nadele van bepaalde mensen of groepen.

Zo gezien zijn politici in hun activiteiten wat hun bedoeling en vormgeving betreft even kwetsbaar als andere mensen. Soms lijkt het anders. Daarover is nu een discussie gaande, zouden we kunnen zeggen. Want de kern van de crisis in dit soort discussies is niet gelegen in het aannemen van bv. een dure snoepreis door een politicus, maar in de waarschijnlijk oneerlijke, onzuivere, onzorgvuldige of onterechte motivatie van hem.

Dááaraan is integer gedrag te herkennen. Immers: heel blijven en heel laten - zoals ik eerder betoogde - is iets wat de politicus zelf wil én waarmaakt